

Az önkéntesség helye a felsőoktatásban – a korrepetálás, mint önkéntes tevékenység megvalósulása a Kaposvári Egyetemen

Walter Imola Ágnes¹

Abstract **The Role of Volunteering in Higher Education – the Manifestation of Coaching as Volunteer Activity at Kaposvár University.** Since The International Year of Volunteers (2001), volunteering has gained significance in Hungary. Apart from being a decision made by the individual, its regulation has become a function of the government. According to the principle of Magyarországi Önkéntes Stratégia 2011-2020 (The Hungarian Strategy of Volunteering 2011-2020), it should be a goal of each individual to take part in volunteer activity. The above document makes volunteering compulsory for secondary school students. Although it is optional for adults, the document states that it should become part and parcel of teacher training until 2017. In order to achieve the full integration of volunteering into higher education, with other words to quantify it by making it measurable within the credit system, further provisions are needed which take into account the organization and management of higher education.

Keywords volunteering • participate • lifelong learning programme
adult learning

Jogi háttér

A társadalmi szerepvállalás előtérbe kerülése a 2005. évi LXXXVIII. Törvénynek² köszönhető, mely a Közérdekű önkéntes tevékenységet (Köt), mint követendő attitűdöt, valamint fiataloktól vállalandó feladatot tűzte ki célul, a különböző generációk számára eltérő funkcióval. A jogi háttér megalkotása szükséges volt, hogy jogi értelemben is státuszt adjon az önkéntesek számára, hogy számos anomáliát megszüntessen (költségtérítés adó- és járulégmentessége), valamint hozzájáruljon a hasznosság elismertségéhez társadalmi és egyéni szinten. A kötelező közösségi szolgálatot a középiskolák tanulói számára a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. Törvény³ szabályozta, melyben az érettségi bizonyítvány kiadását 50 óra önkéntes munkához köti. Sokan (pedagógusok és szülők) vitatják a rendelkezés szükségességét és formáját, célja mindenestre a szociális készségek fejlesztése, a társadalmi érzékenység erősítése, mely

¹ Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar
E-mail: imolawalter@gmail.com

² 2005. évi LXXXVIII. törvény a közérdekű önkéntes tevékenységről.
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500088.TV (2014. 11. 13.)

³ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100190.TV (2014. 11.13.)

bizonyítja, hogy az érettségiző fiatal nemcsak tantárgyi tudását, hanem személyiségét tekintve is érett a középiskolai tanulmányai befejezéséhez. A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet értelmében: 133. § (1) „Középiskolában meg kell szervezni a tanuló közösségi szolgálatának teljesítésével, dokumentálásával összefüggő feladatok ellátását. A tanuló osztályfőnöke vagy az ezzel a feladattal megbízott pedagógus a tanuló előmenetelét rögzítő dokumentumokban az iratkezelési szabályok megtartásával nyilvántartja és folyamatosan vezeti a közösségi szolgálattal összefüggő egyéni vagy csoportos tevékenységet, amely alapján az Nkt.-ban az érettségi bizonyítvány kiadásának feltételeként meghatározott ötven óra közösségi szolgálat elvégzése igazolható legkésőbb a tanuló érettségi bizonyítványa kiadásának időpontjára.”⁴

A Nemzeti Önkéntes Stratégia 2012–2020 elfogadásáról és a végrehajtásához szükséges középtávú feladatokról szóló 1068/2012. (III.20.) Korm. határozat szerint: „Az önkéntesség olyan tevékenység, amelyet a személy szabad akaratából, egyéni választása és motivációja alapján, a pénzügyi haszonszerzés szándéka nélkül végez más személy, személyek vagy a közösség javát szolgálva. Sajátos értékeket hordoz magában, amely megkülönbözteti a fizetett munkától. Önmagában jó és értékes, egy mód, mellyel képessé tehetjük a társadalom tagjait, hogy aktív szerepet vállaljanak mind tágabb földrajzi, mind szűkebb érdekközösségekben, mely egyidejűleg hasznos a támogatásra szorulóknak és az önkéntes munkát végzőknek is. Az önkéntesség az egyik eszköze az esélyegyenlőség fejlesztésének, hozzájárul a szegénység, a kirekesztődés csökkentéséhez és a foglalkoztatottság növeléséhez, segíthet a munkanélküliek munkaerőpiacra történő visszatéréséhez, de nem helyettesítheti a fizetett munkaerőt. Klasszikus értelemben véve az önkéntesség a közösségi gondoskodás, a társadalmi szolidaritás – s ezen belül a karitatív tevékenység – az emberiség fejlődésének alapértékei közé tartozik. Az önkéntességben juthat kifejezésre az állampolgári elkötelezettség és felelősségvállalás ösztársadalmi „rehabilitációja” mindazokért, akik a segítségnyújtás érintettjei. Ebből következik, hogy az önkéntes tevékenységvégezés olyan humán erőforrás, amely egyrészt hozzájárul társadalmunk erkölcsi, szociális, kulturális fejlődéséhez, másrészt a gazdaság – nemzeti jövedelemben mérhető – erősödéséhez.”⁵

Elméleti és történeti háttér

Az Európai Parlament és a Tanács 8 éve (2006. december 18-án) adta ki ajánlását az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról (2006/962/EK), melyek közül a hatodik, a szociális és állampolgári kompetencia megerősítéséhez járul hozzá Magyarországon a közösségi szolgálat bevezetése. A nemzeti önkéntesség fejlesztési stratégiáját tartalmazó dokumentum szerint: „a 14 éven felüli felnőtt lakosság majd 40%-a vesz részt – jellemzően csak alkalmanként – önkéntes tevékenységekben”. A 2017-ig elérendő célok közt szerepel, hogy az általános és középiskolák 50%-ában legyen lehetőség iskolarendszerben vagy mellette működő önkéntes programban való részvételre, a pedagógus-továbbképzés és az ifjúságsegítő-képzés részévé kell tenni az akkreditált önkéntes (tapasztalati tanuláshoz köthető) képzési tematikát. A Nemzeti

⁴ <http://kozossegi.ofi.hu/Contents/DownloadFile?url=%2FUploads%2FDocuments%2F-5ce152c2-0247-4101-8fde-0fc50bca5815.pdf&fileName=Seg%20C3%A9dlet.pdf> (2014. 11. 13.)

⁵ Simonyi, István (EMMI) – Dr. Bodó, Márton (OFI) (szerk.) 2012.: *Segédlet az iskolai közösségi szolgálat megszervezéséhez*, Budapest: Emberi Erőforrások Minisztériuma Oktatásért Felelős Államtitkársága 13. o.

önkéntes stratégia 2011–2020 szerint az Európai Unió 15 év feletti lakosságának átlagosan 22-23%-a kapcsolódik be önkéntes tevékenységekbe, Magyarországon még ehhez viszonyítva is alacsony a részvételi arány (10–19%). Az önkéntesség sem kezeli önmagában az esélyek egyenlőtlenségét, elsősorban magasan iskolázott, családos, magas jövedelmi színvonalon élők privilégiuma. Szintén e kutatás végkövetkeztetése, hogy a fiatalok és az idősebb korosztály is alulreprezentált az önkéntesek között, a legtöbben a 31-40 közötti korosztályból végeznek ilyen tevékenységet.⁶

Az önkéntes tevékenység négy legfontosabb jellemzője:

- „- saját elhatározáson alapul, semmiféle külső kényszerítő hatás nem érvényesülhet
- közvetlen anyagi juttatás nem jár érte (bár az önkéntes kiadásai megtéríthetőek)
- a szűkebb értelemben vett családi és baráti körön kívül zajlik
- a közösség számára hasznos, a közjót szolgálja.”⁷

Az önkéntesség fejlesztésének különböző lépéseit Magyarországon az elmúlt 6 évben többnyire a civil szervezetek generálták, bár a kezdetektől jó együttműködés volt a civil és a kormányzati oldal között. A 2001-es év során kialakult civil együttműködésnek köszönhetően a Nemzetközi Év (a 2001-es évet az ENSZ 123 tagország támogatása mellett, az Önkéntesek Nemzetközi Évének jelölte ki 1997-ben)⁸ során, a sokasodó feladatok láttán döntöttek úgy szervezetek, hogy egy új szervezetre van szükség. Az Önkéntes Központ Alapítvány (ÖKA), több más szervezet és civil kezdeményezés mellett, az elmúlt évek során aktívan részt vállalt a hazai civil szektor fejlesztésében. Az elfogadott önkéntes törvény, a kormányzati civil stratégia önkéntességre vonatkozó részekkel való kiegészítése, valamint az ÖTLET program (pályakezdő munkakereső fiatalok számára nyújt önkéntesként hosszú távú elhelyezkedési és készségfejlesztési lehetőséget), mind ennek a sikeres együttműködésnek az eredményei.⁹

A stratégia megvalósítása nyomán megvalósítandó eredmények 2017-ig:

- A felnőtt lakosság 40%-a helyett 60%-a vegyen részt önkéntes tevékenységben.
- A szervezetekben rendszeresen tevékenykedők aránya a felnőtt lakosság körében érje el a 25%-ot.
- Minden megyében és Budapesten működjön önálló szervezeti státusszal rendelkező önkéntes központ.
- Az állami fenntartású (szociális, egészségügyi, kulturális stb.) intézmények 25%-ában létezzen önkéntes program.
- Az általános- és középiskolák 50%-ában legyen lehetőség iskolarendszerben, vagy mellette működő önkéntes programban való részvételre.
- A felsőoktatási intézményekben 50%-ában kreditpontként legyen elszámolható a szervezett keretek között végzett önkéntes tevékenység.
- A fiatalok 5%-a vegyen részt 30 éves koráig hosszú távú önkéntes programban az országhatárainkon belül, vagy kívül.
- Éves szinten legalább 150 embert külföldre juttató nemzetközi önkéntes program működjön.

⁶ Dr. Czike, Klára – F. Tóth, András 2006: *A Magyarországi Önkéntesség Fejlesztési Stratégiája*, Budapest: Önkéntes Központ Alapítvány 2-5., 14. 29-30.o. 2.o.

⁷ U.o. 3-4.o.

⁸ Declaration of 2001 as International Year of Volunteers 1997. 11. 20. <http://www.worldvolunteerweb.org/resources/policy-documents/united-nations/doc/declaration-of-2001-as.html> (2014. december 8.)

⁹ Czike – F. Tóth, 2006. 2. o.

- A vállalatok 30%-a működtessen vállalati önkéntes programot, a cég adománysztratégiájához illeszkedve.
- Évente minimum egyszer az önkéntesek nemzetközi napján, államfői szinten ismerjék el az önkéntesek által végzett tevékenységek értékét különféle kategóriákban.
- 3 évente reprezentatív kutatás számoljon be az önkéntesség hazai fejlődéséről.
- Az önkéntesség társadalmi hasznát a GDP számításánál, mind a KSH, mind a Pénzügyminisztérium vegye figyelembe. A népszámlálási kérdőívnek legyen része az önkéntességgel kapcsolatos kérdéskör.
- Legyen külön felelőse (kormány megbízottja) az önkéntesség ügyének.
- Minden érintett tárca alkossa meg önálló, az önkéntesség fejlesztésére vonatkozó stratégiáját, az általa irányított ágazatra vonatkozóan.

A települések 10%-án legyen valamilyen önkéntes információs pont, vagy központ.¹⁰

Az ÖKA az általa 2004-ben elindított Önkéntes Központ Hálózaton (ÖKH) belül továbbra is szakmai vezető szerepet kíván betölteni. Az ÖKH-n túl további szakmai hálózatok megerősítése is fontos. Ilyen az ÖTLET program, az önkéntes menedzsmentképzők hálózata és más, a jövőben kialakuló szakmai hálózatok az önkéntesség területén belül, mint az önkéntes programot megvalósító szociális, egészségügyi, kulturális intézmények, a vállalati önkéntes programokat szervezők köre, valamint a felsőoktatási intézmények.¹¹

A Kaposvári Egyetem Csokonai Vitéz Mihály Szakkollégiumának pedagógusképzéshez kapcsolódó önkéntes korrepetálói munkájának rövid története

2013 májusában Pandur Csilla, a MMSz dél-dunántúli régiójának mentora és szakértője, Dr. Podráczky Judit, a Kaposvári Egyetem Pedagógia Karának Dékánja és Szabó Zoltánné Kudomrák Zsuzsanna, a Kaposvári Kodály Zoltán Központi Általános Iskola igazgatója aláírta azt a háromoldalú együttműködési szerződést, amely egy hosszú távú, több szálon futó és megvalósuló kooperáció előszobájaként új lehetőségeket nyit a résztvevők számára. Az önkéntes munka kiterjed az együttműködő iskolákban a rászoruló gyermekek korrepetálására, mentorálására, adománygyűjtésre és ételosztásra, valamint az ún. kitelepülések alkalmával iskolákban, illetve különböző vidéki helyszíneken a játszóbuszokon megvalósuló közös játékokra. Mindezen feladatokat a MMSz részéről Révai Kata, a kadarkúti kistérség animátora, kapcsolattartó és Horváth László, a kadarkúti kistérség regionális koordinátora irányítja. A gyermekekkel a közvetlen kapcsolatot a Kaposvári Kodály Zoltán Központi Általános Iskola gyermekvédelmi koordinátora tartja. 2013 tavaszától így a Magyar Máltai Szeretetszolgálat (MMSz) égisze alatt, a „Kistérségi gyerekesélyek” program keretében a Kaposvári Egyetem Csokonai Vitéz Mihály Szakkollégiumában (CsVMSz) részt vevő, pedagógusjelölt hallgatók becsatlakoztak a tanulási és/vagy beilleszkedési nehézségekkel küzdő diákok felzárkóztatásába, önkéntes munka keretén belül. A korrepetálásban való segítségnyújtás igénye előzetesen az akkori gyermek-és ifjúságvédelmi szakemberben merült fel, aki a MMSz koordinátorát felkeresve, majd vele együtt ötletelve szervezték meg a további együttműködési lehetőségeket. A tanító és a gyógypedagógia szakos hallgatók korrepetálják az

¹⁰ U.o. 10.o.

¹¹ U.o. 29-30.o.

együttműködő iskolák növendékeit, míg az óvodapedagógusoknak a mobil játszótér ún. játszóbuszain nyílik lehetősége arra, hogy olyan segítő hálóként fogják körül a gyermekeket, amely eddigi életükből hiányzott. A biztonságos tanulási légkör kialakítása és a mentori tevékenység megvalósítása mellett a hallgatók kipróbálhatják magukat és fejleszthetik problémamegoldó valamint kreatív gondolkodásukat a szakmai kihívások széles skáláján, amelyet érzékenyítő tréningek szervezésével teszünk számukra könnyebben feldolgozhatóvá.

A második évre tendenciaszerűen érezhető volt, hogy egyre nőtt az érdeklődés a hasznos munkavégzés, a szabadidő hasznos eltöltése iránt a hallgatók körében. Közülük néhányan a kezdetektől a korrepetálók csapatához tartoznak, ők egyre több, akár 3-4 gyermek segítségét is végzik egyszerre, míg az újak mindig párban dolgoznak, és 1-1 kis tanítvánnyal kezdik meg a közös munkát. A Kinizsi Lakótelepi Tagiskolában nemcsak tanulásegítés folyik, hanem mazsorett táncsoport is alakult egy hallgató irányításával, melyet az iskola új mazsorett botok beszerzésével támogatott. Az intézmény vezetése nagy örömmel fogadta a hallgatókat, a közös munka megkönnyítése érdekében az iskolában elérhető módszertani fejlesztő eszközöket is a rendelkezésükre bocsátották.

A hallgatók mentális támogatását érzékenyítő tréningek segítik, melyeket egy félévben 4 alkalommal, azaz havonta hívtak össze. Bevezetésre került a Magyar Máltai Szeretetszolgálat támogatásával az „informális érzékenyítő tréning” alkalom, amely szerint egy félévben legalább egyszer közös informális összejövetelre van lehetősége a hallgatóknak, mely során megoszthatják élményeiket a többiekkel, amelyből mindenki építkézhet a jövőbeli kérdések könnyebb áthidalása érdekében. A közösséghez tartozás érzését erősítik a névre szóló egyen pólók is, melyet szintén a MMSz készíttetett a hallgatók számára.

A korrepetálás mellett több akcióprogramban is részt vettek a hallgatók, mint a kaposvári szupermarketekben megvalósult tartós élelmiszergyűjtő „Adni öröm” akció, vagy a „Legyél angyal Te is valaki Karácsonyán” elnevezésű program. Utóbbi keretén belül megunt, vagy erre a célra vásárolt játékokat lehetett leadni, melyeket Magyar-mecskére jutattott el a Szeretetszolgálat, ahol nem ismerik a karácsonyi ünnepet ajándékozási alkalomként, náluk a fa alá még sosem került meglepetés, sőt néhány helyre még fa sem.

Az önkéntes munkában jelenleg együttműködő iskolák: a Toldi Lakótelepi és a Gárdonyi Géza Tagiskola, valamint a Zita Speciális Gyermekeketthon, a Kinizsi Tagiskola és a Kodály Zoltán Központi Általános Iskola.

„...az önkéntesek bevonásával eredményesebb jövőt tudunk elérni minden önkéntes tevékenységben. A Máltának van erre egy csoportja Kaposváron, amely csak frissítésre vár.”¹²

Az önkéntes tevékenységet vállaló hallgatók előnyei a Kaposvári Egyetem

Fontos kérdés a hallgatók számára, hogy a sok hivatalos és tanulmányi elfoglaltságuk mellett, a segíteni akaráson és a humanitárius gondolatokon túl, milyen motiváló tényezőket lehet az önkéntes tevékenységek mögé állítani. Az első motívum mindenképpen a lelkesedés és hivatástudat, amely egy pályakezdő pedagógus életében központi helyet kell, hogy elfoglaljon, azaz a facilitátor szerep gyakorlására való hajlandóság,

¹² Révai Kata, a kadarkúti kistérség animátorával készített interjú alapján (2014. december 10.)

miszerint segíthet a rászoruló gyerekeknek felzárkózni a tanulásban, a személyiségük fejlesztésében és a szocializációjukban. Nem utolsó sorban gyakorlatot szerezhethet a fejlődésében többléttámogatást igénylő gyermekek háttértámogatásában, fejlesztésében. Lényeges megjegyezni, hogy minden tevékenységük végzéséhez, az esetleges elakadásukkor vagy kérdéseik megválaszolásához azonnali segítséget vehetnek igénybe a szeretetszolgálat munkatársaitól, a gyermekvédelmi felelős pedagógustól, illetve az egyetemi mentortanártól is a módszertanilag beépített támogatásokon kívül (szenzitivitás tréning, egyéni konzultáció, önkéntes partner, informális érzékenyítő tréning). Motivációt jelenthet még az a tény, hogy a MMSz szervezésében több, kizárólag az önkéntesek számára nyitott rendezvényen is részt vehetnek a jelentkezők, valamint tagjai lehetnek egy jó csapatnak, melynek nemcsak célja és eszközei, hanem végeredménye is egyre inkább kivívja elismertségét. Külső motívumként beépült a referencia adása, a megszerzett gyakorlat igazolása azon résztvevőknek, akik legalább egy féléven keresztül hasznos és aktív tagjai voltak az önkéntes csoportnak, amit később egy munkahelyre való felvételi során felmutathat, és ezzel felvételét, pozícióját megerősítheti. A jövőbeli tervek között szerepel a központi stratégia részeként is (1. 2. alfejezet), hogy az önkéntes tevékenység végzésének legyen kreditértéke és legyen beszámítható a kötelezően teljesítendő kreditek és gyakorlatok sorába.

A korrepetálás, mint önkéntes tevékenység végzése kapcsán felmerülő jövőbeli tervek és kilátások

2001 óta került Magyarországon is az érdeklődés középpontjába az önkéntesség kérdése. Egyre több kutatás mind szélesebb perspektívából igyekszik rávilágítani e tevékenység jelentőségére. A pedagógusképzésben kiemelten fontos szerephez kell jutnia felmenő rendszerben, központi rendelkezések megvalósítása révén a 2017-es év végéig (1. 2. alfejezet). A korrepetálás ezen belül kiemelt szerephez kell, hogy jusson, hiszen a választható funkciók közül ez kapcsolódik leginkább a tanítók és óvodapedagógusok majdani munkavégzéséhez. A jövőben kutatómunkát igényel néhány kérdés, mint: a korrepetálás módszertani kérdései és eszközei, a fejlődésükben többléttámogatást igénylő gyermekekkel való munka szakmai dilemmái, a tanórán kívüli nevelés nehézségei, a szülővel való együttműködést támogató légkör és attitűd megteremtése, valamint az egyéni fejlesztés megvalósíthatóságának problémái az iskolában. A felsorolás nem teljes, hosszan lehetne még sorolni a megválaszolásra váró szakmódszertani és szervezési vezetéslelektani, valamint egyéb komplex szakmai kihívások sorát.

A jövőben törekedni kell a felsőoktatási intézményekben arra, hogy az önkéntesség nagyobb teret és támogatást kapjon, valamint rendszerszemléletbe ágyazott stratégia mentén valósuljanak meg önkéntes tevékenységek. A hallgatók nagy része fiatal felnőttként nem látja be e munka szükségességét, létjogosultságát, vállalásának perspektivikus lehetőségeit. Azonnal hasznosítható tudást és eredményeket, valamint megtérülést várnak minden cselekvésük és aktivitásuk után. Az önkéntesség nem esik egybe a felsőoktatás tanulmányi rendszerével, azaz merőben más attitűdöt és motivációt, valamint hajlandóságot igényel, így az oktatók, mentortanárok és az oktatás szervezőinek és döntéshozóinak feladata, hogy egy jól működő stratégia részeként beépítse a tanulmányi teljesítések rangsorába. Fontos kérdés a hálózatban gondolkodás, az együttműködések szélesítése partnerintézmények, valamint leendő munkahelyek keresésével, a velük való folyamatos kapcsolattartással és igényeikre reagáló, azokat követő elméleti és gyakor-

lati felkészítéssel.

“A mindennapi élet majdnem minden területét - a közösséget, amelyben élünk, a fizikai környezetet, a szórakozást és a szabadidő hasznos eltöltését, munkahelyeinket, a templomokat, iskoláinkat, és kórházainkat – támogatják önkéntesek. Az önkéntesek tevékenységükön keresztül szintén élvezik e támogatások eredményeit. Az önkéntesség ugyanis a személyes fejlődés és teljesítmény élményét adja, lehetőséget barátok szerzésére, új kapcsolatok építésére, készségfejlesztésre és új kihívásokkal való szembenézésre. Bár az önkéntesség az egyén cselekvése, a kormánzatnak fontos szerepe van abban, hogy biztosítsa azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik az önkéntesség zavartalan gyarapodását, fejlődését.” (Margaret Curran, közösségek minisztere, Skócia)¹³

Felhasznált irodalom

- Dr. Czike, Klára – F. Tóth, András 2006: *A Magyarországi Önkéntesség Fejlesztési Stratégiája*, Budapest: Önkéntes Központ Alapítvány 2-5., 14., 29-30. oldal (http://www.cev.be/Documents/CEVManifesto_HU.pdf)
<http://kozossegi.ofi.hu/Contents/DownloadFile?url=%2FUploads%2FDocuments%2F-5ce152c2-0247-4101-8fde-0fc50bca5815.pdf&fileName=Seg%C3%A9dlet.pdf> (2014. november 13.)
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500088.TV (2014. november 13.)
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100190.TV (2014. november 13.)
Révai Kata, a kadarkúti kistérség animátorával készített interjú alapján (2014. december 10.)
Simonyi, István (EMMI)- Dr. Bodó, Márton (OFI) (szerk.) 2012.: *Segédlet az iskolai közösségi szolgálat megszervezéséhez*, Budapest: Emberi Erőforrások Minisztériuma Oktatásért Felelős Államtitkársága.
Declaration of 2001 as International Year of Volunteers 1997. 11. 20. <http://www.worldvolunteerweb.org/resources/policy-documents/united-nations/doc/declaration-of-2001-as.html> (2014. december 8.)

¹³ Czike – F. Tóth, 2006. 3. o.